

סיפא, אמור [פרש] את סוף הברייתא: רפת אשר נפרצה בלילה, או שפרצה ליסטים, ויצתה הבהמה והזיקה פטור.

ומשמע, דוקא כיון שנפרצה בלילה, פטור, כי אנוס הוא. הא אם נפרצה ביום, יהיה השומר חייב.

ומדוע? הא, הרי העמדנו שלא קיבל עליו השומר שמירת נזקיו של השור? (2)

מיישבת הגמרא את הקושיא: אכן ברישא מדובר כשלא קיבל עליו השואל את שמירת

והכא במאי עסקינן, מדובר כאן באופן שקיבל עליו השואל רק את שמירת גופו של השור, שהוא לא יזוק על ידי אחרים.

א-ת ולא קיבל עליו שמירת נזקיו, לא התחייב לשמור על השור שלא יזיק לאחרים. (1) ולכן, אם שורו של המשאיל הזיק, חיוב התשלום הוא על המשאיל, אף אם הזיק לשורו של השואל.

אך מקשה הגמרא על התירוץ: אי הכי, אם כך הוא, שהברייתא מדברת כשלא קיבל עליו השומר שמירת נזקיו, אם כן, אימא

הוא אינו מתחייב על כך בעל כרחו, ולכן נשאר בעל השור אחראי על נזקי ממונו כלפי העולם. ואם כן מקבל עליו שמירת נזקים, והבעלים מסתלקים משמירת ממונם על סמך זה שמקבל עליו השומר לשמור, נעשה השומר "בעלים" כלפי העולם. וכיון שחייבה תורה בתשלומי הנזק את כל אלו שמוטל עליהם חובת השמירה מנזק, נעשית חלות הדין של חיוב נזקים על השומר בדיבור בעלמא. וכיון שמשכו הבעלים את ידם משמירת נזקי השור על פי קבלתו של השומר הזה, הרי הם נפטרים מחיובי נזקיו לפי שכבר אינם נחשבים בעלים לגבי נזקים שיוזק השור. ועוד, כיון שמסרוהו הבעלים לשומר, נחשב הדבר ששמרו אותו כראוי, לפי שאינם צריכים לחוש שיפשעו השומרים בשמירתם. וראה גם בחידושי הגר"ש סימן א.

וראה עוד בדין שומר, האם צריך שיקבל על עצמו שמירת נזקיו כדי שיתחייב בהם, מה שנחלקו הרמב"ם והראב"ד בפ"ד מנו"מ ה"י, ומה שכתב בחידושי הגר"ח, ובאה"א ז' ריש הל' נו"מ.

2. הראשונים נחלקו בטעם הדבר שלא פירשה הגמרא את הסיפא דקאי על חיוב המשאיל כמו

הבעלים, ואם כן, לא הוה איצטריך למתני כשהזיק חב המזיק לאיתווי כה"ג, אף על גב דמצי לשנויי תני והדר מפרש כדלעיל, מכל מקום, עדיפא דמיניה קא מתרץ. ועוד יש לומר, דאם כן, הוי ליה למימר בהדיא בברייתא "לאיתווי שומר חינם והשואל שנכנסו תחת הבעלים" כדקתני לקמן. אבל מדקתני שהזיק ברשותם, משמע ברשות השומרים דהיינו שהזיק שורו של שומר את שורו של בעל הבית או איפכא. וראה כן בשיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש.

1. החזון איש [סימן ז' סק"ו] העיר, שחיוב השומר לשלם את הנזקים שהזיק השור אינם משום שהתחייב השומר לשלם את הנזקים שיוזק השור, ואף אפשר שלא תועיל התחייבות שכזו, כי כיצד ישתעבד לכל העולם לשלם להם נזקי שור שאיננו שלו? ולכן כתב החזון"א, שכל שומר המקבל דבר לשמור, הרי לענין חיוב נזיקין משום "ממונו שהזיק", השומר הוא הנקרא הבעלים, כי מי שבידו לשמור את השור, הוא הנקרא בעל הממון לגבי חיוב נזקיו שיוזק. אך אם בזמן שנעשה שומר לרצונו הוא הודיע במפורש שאינו מקבל עליו את שמירת נזקיו,

נזקיו. אלא שבהמשך הברייתא, **הכי קאמר** התנא: (3) אבל, **אם קיבל עליו** השואל **שמירת נזקיו** של השור, והזיק שור זה שור של אחד מהעולם **חייב** השואל. ואם נעל השואל כראוי, ו**נפרצה בלילה או שפרצה ליסטים ויצתה והזיקה פטור** השואל. (4)

ועתה הגמרא חוזרת לדין שן ורגל בחצר השותפין, ומקשה לשיטת רבי אלעזר, הפטור:

איני? האמנם כך הוא הדין שחצר השותפין פטור בה מנזקי שן ורגל? והרי אין זה כך!

והא **תני רב יוסף** [רב יוסף שנה ברייתא, האומרת]: **חצר השותפין** וכן **הפונדק** [בית הארחה שרגילין אורחים ואכסנאין לשכור בו מקום לשהיה ולינה, והשוכרים הריהם כשותפים], אם הזיקה בהמת אחד השותפים או בהמת אחד מהדרים בפונדק, **חייב בהן על השן ועל הרגל**. כי היות ואין לבני רשות הרבים רשות בה אלא רק לדרים בה, נחשב

מקום זה ל"שדה אחר". הרי מפורש בברייתא שלא כדעת רבי אלעזר. ואם כן, **תויבתא דרבי אלעזר!** דבריו נדחו והופרכו מהברייתא.

משיבה הגמרא: **אמר לך**, יכול לומר לך רבי **אלעזר: ותסברא, מתניתא מי לא פליגי?! וכי סבור אתה שאין ברייתא החולקת וסבורה כמוני?!**

והתניא בברייתא: **ארבעה כללות** [כללים] **היה רבי שמעון בן אלעזר אומר** בחיובי **נזקין**, לגבי המקום בו התבצע הנזק:

א. **כל נזק שנעשה במקום שהוא רשות השייכת לניזק ולא למזיק חייב המזיק בתשלום כל הנזק.** (5)

ב. אם נעשה הנזק במקום שהוא רשות **דמזיק לחוד, ולא שייך לניזק פטור** המזיק **מכל תשלום.** (6)

נוספים בשיטמ"ק ובמהדו"ב. וראה בכרכת **שמואל** מה שכתב לבאר פלוגתת הראב"ד **והרא"ש**.

3. כלומר, כאילו נחסרו דברים בברייתא.

4. ומדובר דאזיק תורא דמשאיל לתורא דעלמא **וחייב השואל**. ראה פנ"י.

5. הכוונה אף לקרן, כפי שהגמרא תבאר בהמשך.

6. כי יכול לומר לניזק "תורך ברשותי מאי בעי". רשפי.

ברישא, ולא קשה למה ביום חייב ובלילה פטור. **הרא"ש** כתב משום שהמשאיל אף ביום פטור, כיון שהיתה עומדת במקום שמור ואין עליו לידע שנפרצה ולחזור אחריה. אבל השואל שבא ברשותו, אף שאנוס הוא בפריצת הכותל, מכל מקום היה לו להיזהר לרדוף אחר הבהמה כשיצאה, ולחזור ולהכניסה ולנעול בפניה כיון דיום הוא. וכו' כתבו **הרשב"א** ו**רבינו פרץ**. ואולם **הראב"ד** כתב להיפך, שהמשאיל אף בלילה חייב, דכיון שהשומר לא קיבל עליו שמירה, הוי כאילו הניחה ללא שמירה, שאם היתה אצלו כשנפרצה בלילה היה יודע מזה, והיה שומרה שלא תזיק, והווי לה תחילתו בפשיעה וסופו נמי בפשיעה. וראה עוד תירוצים

קתני מיהת, שנינו בכל אופן בכרייתא זו: חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל.

ואם כן, קשיא אהדדי הברייתות סותרות זו את זו! והאם נאמר אף לרב חסדא שהברייתות חלוקות?

ומתרצת הגמרא: **כי תניא ההיא**, מה ששנינו בכרייתא של "ארבעה כללות" שחצר השותפין פטור בה על השן ועל הרגל, מדובר **בחצר המיוחדת לזה ולזה בין לפירות ובין לשוורים**. בחצר ששניהם רשאים גם להניח בה את פירותיהם וכן רשאים הם להכניס בה את שווריהם. וכיון שלשוורים יש רשות להיכנס שם, אין זה נחשב ל"בער בשדה אחר", כי יש רשות גם למזיק להכנס שם, והרי זה כרשות הרבים, שפטור בה על השן והרגל.

ואולם **ההיא הברייתא דרב יוסף**, המחייבת בחצר השותפין, מדברת **בחצר המיוחדת** אמנם לזה ולזה, אך הם רשאים להניח שם רק **פירות, ואינה מיוחדת להם להכניס שם שוורים**. דכיון שלניזק יש רשות להכניס את הפירות, ולמזיק אין רשות להכניס שם שוורים **הרי לגבי שן, הוא לה חצר הניזק**, כחצרו של הניזק לגבי אכילת הפירות, כי נחשב שהשור "בער בשדה אחר".⁽¹⁰⁾

ג. אם נעשה הנזק במקום שיש רשות גם לזה [לניזק] וגם לזה [למזיק], כגון חצר השותפים והבקעה [שיש רשות לשניהם להשתמש בה] פטור בה על השן ועל הרגל. שהיות ואין שדה זו מיוחדת רק לניזק, אין היא נחשבת ל"ביער בשדה אחר" שאמרה התורה.

אבל על הנגיחה, ועל הנגיפה [שדחפה בגופה] ועל הרביצה, ועל הבעיטה אם הזיקה באחד האופנים האלו, כיון שהן תולדות ה"קרן", הרי (7) **תם משלם חצי נזק, ומועד משלם נזק שלם**.⁽⁸⁾

ד. מקום שאין שם רשות לא לזה ולא לזה [לא למזיק ולא לניזק], כגון חצר שאינו של שניהם⁽⁹⁾ חייב בו על השן ועל הרגל נזק שלם. וכן על הנגיחה ועל הנשיכה ועל הנגיפה ועל הרביצה ועל הבעיטה, שהן תולדות של קרן תם משלם חצי נזק, ומועד משלם נזק שלם.

הרי מתבאר שבכרייתא זו סוברת שחצר השותפין פטור בה על השן והרגל, וחולקת על הברייתא של רב יוסף, ואם כן, רבי אלעזר סובר כדעת ברייתא זו.

ועתה הגמרא דנה האם יש צורך לומר גם לשיטת רב חסדא שהברייתות חלוקות:

7. כמבואר לעיל ב ב.

8. וכיון דלשניהם רשות בה הוי לה כרשות הרבים שבה התם משלם חצי נזק וכדלקמן, רשפי.

9. הגמרא מפרשת בהמשך שהכוונה שאינה של שניהם אלא של אחד, והיינו של הניזק.

10. פירשנו את מהלך הסוגיא כפי הגירסא שלפנינו, וכפי שנתבאר לעיל [יג ב] בתוס' ד"ה חצר. והתוס' שם הביאו גירסא נוספת "ותסברא מתניתין מי פליגי", ובסוף גורסים "אלא כי תניא ההיא וכו'". לפי גירסא זו פירוש התירוף הוא, שמצאנו ברייתא הסותרת והאם נאמר שהן חלוקות, אלא ודאי צריך לחלק שמדברים

ואמר שחצר המיוחדת רק לפירות ולא לשוורים חייב בה על השן והרגל? הרי כיון דמיוחדת היא לשניהם לפירות, למזיק כמו לניזק, לא ניתן להחשיבה כחצר הניזק יותר מאשר חצר המזיק, ולמה יתחייב בשן ורגל? **הא בעינן "ובער בשדה אחר", וליכא!** בשן ורגל חייבים רק כשהנזק נעשה בחצר הניזק, הנקראת "שדה אחר", וזה אינו שדה אחר.⁽¹¹⁾

אמר ליה אביי לרבי זירא: אמנם מיוחדת היא לשניהם לפירות, אך כיון דאינה מיוחדת להם לשוורים, ושוורו של המזיק נכנס שלא ברשות, "שדה אחר" קרינא ביה. נחשב שהשור נכנס והזיק ב"שדה אחר".⁽¹²⁾

ובעקבות ישוב הברייתות, שמדברות באופנים שונים, מעלה הגמרא אפשרות שאף רב חסדא ורבי אלעזר לא חולקים אלא דיברו באופנים שונים:

והגמרא מחזקת את התירוץ: **דיקא נמי**, ניתן לדייק את החילוק הזה מלשון הברייתות עצמן: **דקתני הכא**, הברייתא דרב יוסף מזכירה יחדיו "חצר השותפין והפונדק", הרי שהיא מדברת בחצר שותפין שהיא **דומיא דפונדק**, הדומה לפונדק, ופונדק אינו מיועד להילוך שוורים כיון שיש שם סחורות ורכוש, והשוורים יכולים להזיק ולטנף, ובכזה אופן אף בחצר השותפין חייב. ואילו בברייתא ד"ארבעה כללות" **קתני התם דומיא דבקעה**. שהברייתא אומרת "חצר השותפין והבקעה", הרי שהיא מדברת בחצר שותפין הדומה לבקעה, ובבקעה יש רשות בה גם לשוורים, ובאופן כזה בחצר השותפין פטור.

ומסיקה הגמרא: **שמע מינה**, אכן ניתן להוכיח מדקדוק לשון הברייתות כפי תירוץ הגמרא.

מתקיף לה רבי זירא: מדוע חילק התרצן

בדברי התוס' הנ"ל.

וראה עוד בתוס' רבנו פרץ וברשב"א ובראב"ד.

11. הפני יהושע מבאר שקושיית רבי זירא היא על החילוק בין מיוחדת לשוורים למיוחדת רק לפירות, כי היות וכבר אמרת שבמיוחדת לשוורים מודו כולי עלמא שלא שדה אחר הוא, אם כן, מאי שנא מיוחדת לפירות ממיוחדת לשוורים? דהא עיקר קרא "בשדה אחר" קאי על הפירות. וראה עוד בשיטמ"ק בשם הרב ר' משה.

12. מצאנו כמה דרכים באחרונים בביאור נקודת המחלוקת בין רבי זירא לאביי:

באופנים שונים. ולפי זה כל מהלך הגמרא הם המשך הדברים לפי רבי אלעזר. ויוצא שרבי אלעזר סובר שחצר המיוחדת רק לפירות חייב בשן ורגל, ורבי חסדא החולק סובר שאף במיוחדת גם לשוורים חייב על השן. אך למסקנא מבאר רבינא שהם נחלקו במיוחדת רק לפירות, ולפי זה במיוחדת גם לשוורים לפי כולם פטור.

ואולם לפי הגירסא שלפנינו יוצא שגם במהלך הגמרא סברנו שהם חולקים רק במיוחדת לפירות, וכפי שאמר רבינא למסקנא. כי לפי הגירסא שלפנינו הגמרא חילקה לפי רב חסדא בין מיוחדת גם לשוורים או רק לפירות, ויוצא שגם לרב חסדא חייב רק במיוחדת רק לפירות, ואם כן רבי אלעזר החולק גם בזה פטור. וראה

רבי אלעזר סבר, חצר המיוחדת לפירות, כיון שמיוחדת גם למזיק לפירות, אינה נחשבת כ"שדה אחר", וכפי שהקשה רבי זירא. ואילו רב חסדא, המחייב, סובר כפי שתירץ אביי, שכיון שאין לשור המזיק רשות להיכנס לחצר, נחשב שנכנס והזיק "בשדה אחר".

ועתה הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא של "ארבעה כללות":

גופא, גוף הברייתא: **ארבעה כללות היה רבי שמעון בן אלעזר אומר בנזקין: כל נזק שנעשה במקום שהוא רשות השייכת לניזק ולא למזיק חייב בכל.**

ומדייקת הגמרא: חייב "על הכל, לא קתני הברייתא לא אמרה חייב "על הכל, שמשמעו כי הוא מתחייב בכל צורות הנזק שנעשו ברשות זו, כולל השן והרגל והקרן. **אלא** אמרה הברייתא "**חייב בכל**", שמשמעו **בכולי נזק**, שכל נזק שנעשה ברשות זו

אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא: לימא, מודמתניתא לא פליגי, אמוראי נמי לא פליגי? כשם שיישבנו שאין הברייתות חלוקות, נאמר שגם האמוראים רב חסדא ורבי אלעזר לא חולקים, אלא שרב חסדא המחייב בחצר השותפים מדבר בחצר המיוחדת רק לפירות ולא לשוורים, לכן חייב דהוי כחצר הניזק. ורבי אלעזר הפוטר בחצר השותפים מדבר בחצר המיוחדת גם לפירות וגם לשוורים, ולכן פטור שאין זה "שדה אחר".

אמר ליה רבינא לרב אחא מדיפתי: אין, אכן אפשר לומר שלא נחלקו.

ואם תמצא לומר פליגי, ואם תכריע לומר שנחלקו, אין לפרש את מחלוקתם בחצר המיוחדת גם לפירות וגם לשוורים, כי בה לפי כולם פטור, שאין זה "שדה אחר", ולא נחלקו אלא בחצר המיוחדת לפירות ואינה מיוחדת לשוורים, **ובקושיא דרבי זירא, ובפירוקא דאביי פליגי**. נחלקו בקושיית רבי זירא ובתירוצו של אביי.

משמעו היא שדה אשר מיוחדת לניזק, ושלא תהיה מיוחדת למזיק, אלא שנחלקו האם הרשות שיש למזיק להכניס פירות, שהם דבר הניזק, מבטלת את דין "חצר הניזק". רבי זירא סובר שכאשר יש רשות למזיק להכניס פירות, שהיא זכות לגבי הדבר הניזק, הרי זה מגרע בדין חצר הניזק. ואילו אביי סובר, שרשות המזיק מגרע דין חצר הניזק רק אם יש לו רשות להכניס שם את שורו, היינו את המזיק בעצמו, ומה שיש לו רשות להכניס פירות כמו לניזק, אין זה מגרע כח חצר הניזק, לכן נחשב השותף כאחר, דלכולי עלמא הוי חצר הניזק. וראה עוד בדרכי דוד.

בקובץ ביאורים [אות יא] ביאר, שמחלוקתם היא בביאור המילה "ובער", האם היא מתייחסת למזיק, או לדבר הניזוק. רבי זירא סבר שהיא מתייחסת לדבר הניזוק, וכיון שהחצר מיוחדת לשניהם לפירות, אין אני קורא בה "ובער בשדה אחר", כיון שהדבר הניזוק אינו נמצא ב"שדה אחר", לפי שגם המזיק רשאי להניח שם פירות. אבל אביי סובר שהיא מתייחסת לדבר המזיק, וכיון שלגבי השור היא נחשבת חצר הניזק, שאין לו רשות להכניס את שורו לשם, לכן אני קורא בה "ובער בשדה אחר".

ואילו בספר **חידושי ר' אריה לייב סימן ס"ה** ביאר, שלדברי הכל "שדה אחר"

אלא פשיטא, פשוט הוא שיש לפרש כך את דברי הברייתא: **לא לזה ולא לזה**. כלומר, חצר שאינה שייכת לשניהם, **אלא דחד**, שייכת רק לאחד מהם, דהיינו לניזק. וכוונת הברייתא היא לחצר הניזק.

וקתני **סיפא**, ושנינו בסיפא של הברייתא, **תם משלם חצי נזק, ומועד משלם נזק שלם**.

וכיון שנתפרש שמדובר בחצר הניזק, ובה אמרה הברייתא שהתם משלם רק חצי נזק, **אתאן לרבנן**, הרי זה כשיטת רבנן, **דאמרי, משונה קרן**, אף **בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם**.

ואם כן קשה, הרי הברייתא סותרת את עצמה, כי **ברישא** אמרה כשיטת **רבי טרפון**, ואילו **בסיפא כרבנן**.

מתרצת הגמרא: **איין**. אכן אפשר לומר שהברייתא ברישא אמרה כשיטת רבי טרפון, ובהמשך אמרה כשיטת רבנן.

ומוכיחה הגמרא שניתן לומר כן: **דהא** לקמן [טו ב] שאלה הגמרא על המשנה שם,

[כולל קרן], מתחייב לשלם את כל הנזק [נזק שלם].

ודנה הגמרא: **מני?** — הברייתא הסוברת שברשות הניזק משלם קרן נזק שלם, כשיטת מי היא אמורה? — כשיטת **רבי טרפון היא, דאמר: משונה קרן**, נזקי קרן ותולדותיה, משונים הם, שאין דרכה של בהמה בכך, (13) ואם הזיקו **בחצר הניזק נזק שלם משלם**. (14)

אך שואלת הגמרא: אם הברייתא כשיטת רבי טרפון, **אימא סיפא**, אמור את סוף הברייתא: רשות שאינה מיוחדת **לא לזה ולא לזה**, כגון **חצר שאינו של שניהם**, חייב בה **על השן ועל הרגל**.

והרי יש לדון: **מאי**, מה הכוונה שהרשות היא **לא לזה ולא לזה**?

אילימא, אם נאמר, **לא לזה ולא לזה כלל, אלא דאחר**, שהרשות אינה לא של הניזק ולא של המזיק אלא של אדם אחר, אם כן, יקשה: **והא בעינא "ובער בשדה אחר", וליכא!** שהרי על נזקי שן ורגל חייבים רק כשהנזק נעשה בשדה של הניזק, ולא בשדה של אדם אחר. (15)

שהזיק שם, נשתנה דינו וחייב נזק שלם". נימוקי יוסף.

15. ד"שדה אחר" משמע בשדה שהוא של אחר שזה מבער [ראב"ד]. וראה ברא"ש סימן יז מה שכתב.

ויש שהקשו מכאן למה שכתב הרי"ף לעיל בריש פרקין דפטור שן ורגל ברה"ר משום דאורחיה הוא, ראה בפ"ח [אות ל"ב]. **ובאהא"ז** פ"א מגז"מ הל"ח, ובחידושי ר' אריה לייב מה שכתב ליישב.

13. קרן תמה וכל תולדותיה קרי "משונה", הואיל ושנינו את וסתן שלא היה דרכן בכך. רש"י.

14. "מדקאמר כל שהוא רשות לניזק חייב בכל, משמע טעמא דרשות הניזק, הא לאו הכי, אינו חייב בכל אלא במקצת, ומאי היא? אי שן ורגל, לא מחייב כלל אלא ברשות הניזק, אש ובור אפילו ברה"ר חייב בכל, אלא לא משכחת לה אלא קרן ואליבא דרבי טרפון, דאמר ברה"ר חצי נזק וברשות הניזק, כיון שהוא כ"כ משונה

אלא של הניזק לחוד, כוונת הברייתא היא: **לא לזה ולא לזה לפירות אלא דחד**. לענין להכניס פירות לחצר אין רשות לשניהם, אלא לניזק לחוד. אבל לזה ולזה, למזיק ולניזק, יש רשות להכניס שוורים. דלכן, **לגבי היזק שן הויא לה חצר הניזק**, כיון שלעניין הכנסת פירות אין רשות להכניס בה אלא לניזק. (17)

אבל **לגבי היזק דקרן, הויא לה רשות הרבים**, כיון שלשניהם יש רשות להכניס שם שוורים. ולכן אין התם משלם אלא חצי נזק אף לרבי טרפון.

אך שואלת הגמרא: **אי הכי**, אם זו היא כוונת הברייתא בכלל הרביעי, למה אמרה הברייתא שיש **ארבעה כללים**? והרי רק **שלושה כללים הוו**. כי הכלל הרביעי נחבאר כבר בכללים הקודמים, שדין זה, שאם יש רשות רק לניזק להכניס שם פירות הוי חצר הניזק וחייב בשן ורגל, הרי כבר שמענו

שברישא היא נקטה כשיטת רבי טרפון ובסיפא כרבנן, ואמר ליה **שמואל לרב יהודה: שיננא** [שנון, (16) חריף], **שבוק מתניתין**, עזוב את המשנה, כלומר, אל תטרח ליישבה לשיטת תנא אחד, ותא **אבתראי**, בוא אחרי ואמור כמותי, שהעמדתי שהמשנה אכן היא **ברישא כרבי טרפון, וסיפא כרבנן**.

וכך גם בברייתא זו, מה שאמרה ברישא שבחצר הניזק משלם נזק שלם, הרי זה לשיטת רבי טרפון. ובסיפא שאמרה שבחצר הניזק תם משלם חצי נזק, הרי זה לשיטת רבנן.

והגמרא מביאה תירוץ נוסף:

רבינא משמיה דרבא אמר: הברייתא כולה, בשיטת רבי טרפון היא. ומאי **"לא לזה ולא לזה"** שאמרה הברייתא בכלל הרביעי, והכרחנו שהפירוש הוא שאינו של שניהם

להיכנס, יכול לומר לו למה לא סילקת פירותיך וכו'.

לכן גורס רבינו תם **"ולא לזה ולא לזה לשוורים"**, שלשניהם אין רשות להכניס שוורים. ולכן לגבי שן הוי חצר הניזק, כיון שרק לניזק יש רשות להכניס פירות. ולגבי קרן הוי רה"ד, כיון שלעניין שוורים אין לניזק רשות יותר מאשר למזיק, לכן אין זה כחצר הניזק.

והנימוקי יוסף מפרש את גירסת רש"י והרי"ף, דלעניין פירות אין רשות אלא לאחד, ובעוד שפירותיו בתוכה אין רשאים להכניס שם שוורים "והדעת מכרעת כן שלא יאכלו שוורים של זה פירותיו של חברו", ורק כשהוציא זה את פירותיו יכול כל אחד לתת שם שוורים שלו, וזה הפירוש **"לזה ולזה לשוורים"**. ומבאר בחידושי

16. על פי הערוך, ומביא שיש מפרשים "גדול שיניים". [ראה מסורת הש"ס חגיגה טו ב]

17. גירסת רש"י ר"ח והרי"ף היא כגירסא שלפנינו, "לזה ולזה לשוורים". ומתבאר לשיטתם, שחצר המיוחדת לשניהם לשוורים, ולאחד לפירות, נחשב לחצר הניזק, וחייב. והקשו התוס', שבגמרא משמע שאם יש לשניהם רשות להכניס אין זה נחשב לחצר הניזק, כפי שהעמדנו את הברייתא דרב יוסף שמדובר שאינה מיוחדת לשוורים, וכן אביי אומר "כיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קרינא ביה" משמע דוקא שאינה מיוחדת לשוורים וראה לעיל הערה 12. ובתוס' תמה ר"ת מטעם נוסף, שאם יש לשוורים רשות

אותו בכלל הראשון "כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק". ומה שחייב בקרן במקום שיש לשניהם רשות להכניס שם שוורים, גם זה נתבאר כבר בכלל השלישי, שאם יש רשות לזה ולזה, תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם.

משיבה הגמרא: **אמר רב נחמן בר יצחק: אמנם שלשה כללות הם, כלומר לעניין דינם יש שלשה כללים:**

י"ב-ב

א. ברשות הניזק — חייב נזק שלם אף בקרן תמה.

ב. ברשות המזיק — פטור מכל.

ג. בחצר השותפים — פטור משן ורגל, ובקרן משלם התם חצי נזק ומועד נזק שלם.

אולם בארבעה מקומות הן. כי יש חצר שותפים שפטור בה על שן ורגל, ויש חצר השותפין שחייב בה על שן ורגל, כגון במיוחדת לניזק לפירות ולשניהם לשוורים. לכן שנינו ארבעה כללות.

מתניתין:

משנה זו מוסיפה כללים בדיני נזקים,

ובגמרא יתבאר מה היא כוונת המשנה בכלל וכלל, ומה היא באה למעט:

א. שום שומת הנזקין לא תהא אלא בכסף. ומיתומים אין גובים אלא שווה כסף, קרקעות ולא מטלטלין.

ב. והשומה והחייב, נעשים בפני בית דין מומחין, ועל פי עדים שהם בני חורין, ובני ברית, ולא עבדים כנענים או גויים.

ג. והנשים אף הם בכלל הנזק, בכלל דיני הנזיקין כאנשים.

ד. ופעמים שהניזק והמזיק משתתפין בתשלומין. וכפי שיבואר בגמרא.

גמרא:

שנינו במשנתנו "שום כסף".

ודנה הגמרא: מאי מה הפירוש "שום כסף"?

אמר רב יחודה, כך הוא פירושו: שום זה, שומת הנזק, לא יהא אלא בכסף, שבית דין יעריכו את הנזק בשווי כספי, והמזיק ישלם לניזק סכום זה. (18)

כיון שלאחד נתנו רשות לפירות ולא לשני, נכלל בזה גם כן שהניזק לא יצטרך לשמור פירותיו שלא ינזקו משורו של השותף, והוי כאילו נתן לו זכות דלעניין פירותיו הוי חצר הניזק. וראה עוד בחידושי ר' אריה לייב סימן ס"ה מה שכתב לבאר בזה.

18. ומה שבאה המשנה לחדש בזה, ראה להלן הערה 22.

אנשי שם, שכוונת הנמו" ליישב בזה את קושיית התוס'. וראה בחזון איש סימן יא סק"ב שלפי זה לא נחלקו לדינא רש"י והרי"ף עם התוס'.

ואולם האחרונים פירשו את גירסת רש"י והרי"ף, כיון שיש רשות להכניס פירות רק לאחד ולא לשני, אם כן הוי כאילו התנה עם השני שישמור בהמתו שלא תאכל את הפירות [ראה ים של שלמה סימן לן]. והחזו"א שם מבאר,